

TOELICHTING NATUURKANSENKAART



COLOFON

Oisterwijk, 6 maart 2014

Opgesteld door **BTL Advies BV.**
Parklaan 1
5061 JV Oisterwijk
Postbus 385
5060 AJ OISTERWIJK
t 013 52 99 555
f 013 52 99 550
e advies@btl.nl

Opdrachtgever Gemeente Zwijndrecht

Projectnummer 223263

Status Concept

Inhoud

1 INLEIDING	7
2 ECOLOGISCHE POTENTIES GEMEENTE ZWIJNDRECHT	9
3 BEHEERMAATREGELEN	11
3.1 Gras laten overstaan	12
3.2 Gefaseerd maaien en Plaatselijk over laten staan van riet	13
3.3 Beheermaatregelen houtige beplanting	14
4 KLEINSCHALIGE INRICHTINGSMATREGELEN	17
4.1 Aanleg plantvakken voor vlinders & aanplant vlinderstruiken	17
4.2 Aanplant (groepjes) houtige beplanting en omvormen naar bosplantsoen	18
4.3 Aanleg haag	18
4.4 Versterken bestaande boomstructuur/ Realiseren doorlopende boomstructuur	18
4.5 Plaatsen oeverwaluwand	19
4.6 Aanleg natuurvriendelijke oever	19
4.7 Aanleg fauna-Uittreed-plaats	20
4.8 Ophangen vleermuiskasten	20
4.9 Tijdelijke natuur	21
5 OVERIGE KANSEN T.B.V. BIODIVERSITEIT	22
5.1 Kansen op particuliere gronden	22
5.2 Afstemming met overige beheerders	23

1 INLEIDING

Gemeente Zwijndrecht hecht veel waarde aan natuur. Dit draagt bij aan een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. Onlangs heeft de gemeente alle (in het kader van de Flora- en faunawet) beschermde natuurwaarden in kaart gebracht, zodat hier zorgvuldig mee om kan worden gegaan. Deze gegevens zijn opgenomen op een Natuurwaardenkaart.

Omdat de gemeente zich niet alleen wil richten op het behouden van bestaande natuurwaarden, maar ook nieuwe kansen wil benutten, heeft ze BTL Advies gevraagd de potentiële natuurwaarden van de gemeente Zwijndrecht in beeld te brengen. Het gaat hierbij niet alleen om kansen voor beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet, maar ook om kansen voor andere waardevolle of kwetsbare plant- en diersoorten. Naar aanleiding hiervan heeft BTL Advies een natuurkansenkaart opgesteld. Het doel van de kaart is natuurkansen te signaleren, concretiseren en op een praktische manier uitwerking te geven aan natuurbeleid van de gemeente. Primair doel hierbij is het vergroten van biodiversiteit. Aan de basis van de natuurkansenkaart staan het groenstructuurplan, het Programma Groenstructuur en de beleidsnotitie biodiversiteit. De voorgestelde maatregelen zijn zoveel afgestemd op deze documenten.

De natuurkansenkaart kan daarnaast dienst doen als hulpmiddel bij het (aangescherpte) bomencompensatiebeleid. Het bomencompensatiebeleid beschrijft de regels voor compensatie van bomen op gemeentelijke grond. Het geldt dus niet voor bomen die gekapt worden op particulier terrein. Als niet gecompenseerd kan worden binnen het plangebied, kan buiten het plangebied gecompenseerd worden door een boom elders te plaatsen (1-boom-voor-1 boom). Een andere mogelijkheid is de monetaire (natuur)waarde van een boom elders te compenseren. Dit kan ook door het treffen van andere maatregelen ter bevordering van de biodiversiteit. De natuurkansenkaart maakt inzichtelijk waar welke maatregelen getroffen kunnen worden.

Gebruikswijzer

De Natuurkansenkaart is primair bedoeld voor beleidsmedewerkers op het gebied van zowel “beheer” als “ruimtelijke ontwikkelingen”. Ook moeten de maatregelen op de kaart door werkvoorbereiders kunnen worden doorvertaald in bestekken/beheerkaarten. Buitendienstmedewerkers en toezichthouders moeten (met een toelichting van beleidsmedewerkers) de maatregelen op de kaart in de praktijk kunnen toepassen.

2 ECOLOGISCHE POTENTIES GEMEENTE ZWIJNDRECHT

De gemeente Zwijndrecht beschikt (ten opzichte van buurgemeenten) over relatief lage natuurwaarden. Wel heeft de gemeente ecologische ambities. Daarom is een natuurkansenkaart opgesteld om de natuurwaarden in de gemeente verder te ontwikkelen.

De kern van Zwijndrecht is ver verstedelijkt en bevat weinig groengebieden. Ook in Heersjansdam is maar beperkt groen aanwezig. Er zijn veel ecologische barrières, waaronder de spoorlijn en de A16. De aanwezige groenstroken bestaan veelal uit gazon en water met harde oeverbeschoeiing. Deze bezitten een zeer lage ecologische waarde. Hier ligt voor de gemeente Zwijndrecht dus een grote uitdaging.

Tegelijkertijd liggen er wel kansen in de gemeente Zwijndrecht. Ondanks het verstedelijkte karakter, heeft de gemeente wel degelijk ecologische potenties. De gemeente is gelegen in een waterrijke omgeving en is rijk aan watervogels, tot in de stedelijke kern. In de kern zijn bovendien een aantal belangrijke ecologische kerngebieden aanwezig waaronder het Park Molenvliet, het Develpark en de Algemene Begraafplaats.

De grootste uitdaging voor de gemeente is het creëren van meer variatie in de aanwezige groenstructuren. Het huidige groen oogt netjes, maar ook eentonig (veelal gazon met water). Door het groen in de wijken geschikt te maken als standplaats en leefgebied voor een grotere diversiteit aan flora en fauna, zal de natuurbeleving van bewoners vergroten en ontstaat een meer gezonde en aantrekkelijke leefomgeving.

Visie en focus natuurkansenkaart

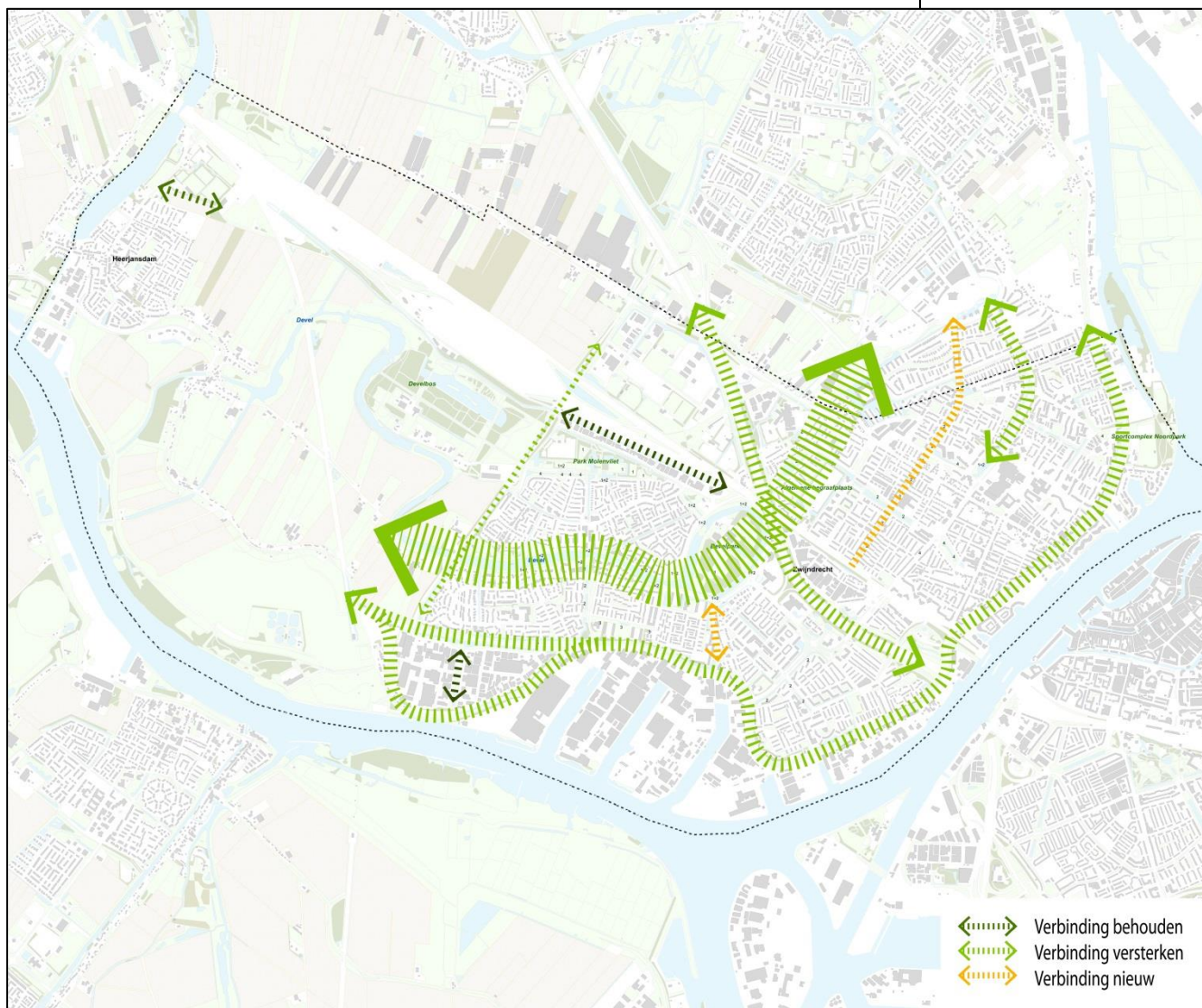
De maatregelen op de natuurkansenkaart zijn primair gericht op gebieden in eigendom van de gemeente. Omdat de gemeente weinig grond in het buitengebied in bezit heeft, beperken de maatregelen zich hoofdzakelijk tot gebieden in de bebouwde kom. Voor het realiseren van optimale verbindingen zal wel overleg met derden plaats moeten vinden (zie hoofdstuk 5).

Om tot hogere natuurwaarden te komen, is het van belang dat de focus voor het in beeld brengen van de natuurkansen op de goede plaats ligt. Voor het formuleren van de maatregelen, zijn daartoe een aantal uitgangspunten gehanteerd:

- Maatregelen zijn primair gericht op soorten die mobiel zijn en die de aanwezige barrières kunnen overbruggen, zoals vogels, vlinders, libellen en andere insecten
- Waar het kan, worden verbindingen behouden, versterkt en gerealiseerd (door middel van structuren van o.a. water, hooiland, oevervegetatie of hout);

- Maatregelen sluiten aan bij soorten die in omgeving van Zwijndrecht voorkomen en die gebruik kunnen maken van een stedelijke omgeving:
 - Speciale aandacht voor soorten die profiteren van een waterrijke omgeving (kenmerkend voor Zwijndrecht), zoals watervogels en libellen (en in mindere mate amfibieën en vissen omdat van deze soortgroepen weinig bijzondere soorten in de omgeving van Zwijndrecht voorkomen);
 - Speciale aandacht voor soorten die profiteren van een stedelijke omgeving (gebouwbewonende soorten), waarbij mogelijkheden worden gezocht om kansen te creëren op gronden in particuliere eigendom (hoofdstuk 5).

Daarnaast is het van belang dat zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van inheemse, gebiedseigen beplanting.



Kaart: overzicht groene verbindingen in gemeente Zwijndrecht (van bebouwde kom richting buitengebied)

3 BEHEERMAATREGELEN

De meeste kansen (op het gebied van beheer) voor het vergroten van biodiversiteit liggen in het ontwikkelen van structuurvariatie en geleidelijke overgangen. Hierdoor ontstaan voor verschillende soorten geschikte groeiplaatsen, schuilplekken, foerageergebieden en verbindingsmogelijkheden. Dit wordt gerealiseerd door het aanleggen van elementen, zoals takkenrillen, maar ook door verschillende locaties minder intensief te beheren, denk aan het over laten staan van een grasstrook of plukken riet. De meeste soorten insecten zijn namelijk afhankelijk van de aanwezigheid van gradiënten, zowel in vegetatiestructuur als in microklimaat. Als het beheer erin slaagt dat meer insecten kunnen voortbestaan geeft dit een basis voor de voedselketen, wat bijdraagt aan het voortbestaan van meerdere soortgroepen die weer afhankelijk zijn van insecten zoals zoogdieren, vogels en amfibieën.

In dit hoofdstuk wordt per beheermaatregel toegelicht op welke wijze kansen gecreëerd worden voor biodiversiteit en welke locaties geschikt zijn voor deze maatregelen. De ligging van de locaties die geschikt zijn voor het nemen van de beschreven maatregelen zijn aangegeven op de Natuurkansenkaart in de bijlage van dit rapport.

In onderstaande tabel zijn de biodiversiteitsmaatregelen die betrekking hebben op beheer inclusief doelsoorten weergegeven. De maatregelen worden in afzonderlijke paragrafen nader beschreven.

Maatregel	Doelsoorten- /soortgroepen
Gras laten overstaan (bij nr. 4 in combinatie met doorzaaien bloemenmengsel)	<i>Nabij opgaande houtachtige beplanting (1)*:</i> Brede wespenorchis, algemene soorten dagvlinders, algemene soorten libellen (gebruik als jachtgebied) en kleine zoogdieren (zoals egel en muizen) <i>Nabij oevers van oppervlaktewateren (2)*:</i> Algemene soorten libellen zoals lantaarntje en variabele waterjuffer (gebruik als jachtgebied), algemene amfibieën (zoals kleine watersalamander). Bij de Devel kunnen kleine zoogdieren (zoals wezel en hermelijn) migreren langs de waterkant, mogelijk kunnen hier zelfs geschikte groeiplaatsen ontstaan voor bijzondere planten (zoals rietorchis). <i>Als aanvulling op leefgebied huismus (3)*:</i> Voor de huismus is het belangrijk dat voldoende voedselgelegenheden aanwezig zijn en schuilplekken. De huismus eet veelal zaden van lagere en éénjarige kruiden als straatgras, herderstasje en grote- en smalle weegbree. Voor de huismus is de combinatie met een haag of andere houtige beplanting belangrijk, zodat de vogels snel kunnen schuilen. <i>Als aanvulling op leefgebied zweefvliegen en dagvlinders (4)*:</i> Voor zweefvliegen en dagvlinders is het belangrijk dat waardplanten- en nectarplanten aanwezig zijn. (*)= zie nummers op natuurkansenkaart

Gefaseerd maaien riet/ over laten staan plukken riet	<i>Beschoeide oevers:</i> - Broedvogels, soorten als meerkoet en wilde eend kunnen een nest maken in de overstaande vegetatie <i>Onbeschoeide oevers (Devel en overige in de gemeente aan te leggen natuurvriendelijke oevers):</i> - broedvogels, soorten als meerkoet en wilde eend (ook bij smallere rietkragen), soorten als bosrietzanger en kleine karekiet (bij bredere rietkragen) en soorten als roerdomp, waterral en rietzanger (in het buitengebied bij de Devel, waar gestreefd wordt naar de permanente aanwezigheid van overjarig riet) - libellen(larven): gebruik als leefgebied, beschermd tegen predatie van grote vissen - vissen: overstaande vegetatie biedt beschutting aan (jonge) vissen - fauna algemeen: de overstaande vegetatie kan worden gebruikt om uit het water te klimmen
Takkenrillen	Kleine soorten zoogdieren, amfibieën (gebruik als schuilgelegenheid) en broedvogels (nest- en schuilgelegenheid)
Dood hout	<i>Liggend hout:</i> Amfibieën (schuilplaatsen), insecten, mossen, planten en paddenstoelen <i>Staan hout:</i> Paddenstoelen, insecten, (insectenetende) vogels, vleermuizen en spechten die in holten verblijven
Mantel- en zoomvegetatie	Insecten, kleine zoogdieren, (insectenetende) vogels, vleermuizen
Overhoekjes	(Insectenetende vogels), insecten (waaronder vlinders)

Tabel 1: overzicht beheermaatregelen en doelsoorten-/ soortgroepen

3.1 GRAS LATEN OVERSTAAN

In de gemeente Zwijndrecht worden grasvegetaties veelal beheerd als gazon. Gazongras bezit nauwelijks tot geen belangrijke natuurwaarden. Door sommige dieren kan gazon worden gebruikt als onderdeel van het foerageergebied, bijvoorbeeld voor een merel. Voor de meeste soorten ontbreken schuilmogelijkheden en voldoende voedselaanbod. Door plaatselijk een strook (of in een andere oppervlaktevorm) of gras extensiever te maaien, éénmaal per jaar, ontstaat ruw gras. Dit vormt vanzelfsprekend geen optimaal habitat voor bijzondere of zeldzame soorten, maar kan locaties waar nu gazon aanwezig is wel waardevoller maken.

Deze maatregel kan (op zonnige locaties) worden gecombineerd met het doorzaaien van bloemrijke kruiden. Door het plaatselijk open scheuren van de zode, ontstaat er een grotere kans op het kiemen van zaden.

Voor het doorzaaien moet een bloemenmengsel worden gebruikt dat geschikt is voor kleigrond. Het mengsel kan bijvoorbeeld bestaan uit: duizendblad, fluitenkruid, gewoon barbarakruid, knoopkruid, klein streepzaad, peen, gewone berenklauw, vertakte leeuwentand, gewone margriet, pastinaak, smalle weegbree, gewone brunel, scherpe boterbloem, kleine ratelaar, avondkoekoeksbloem, boerenwormkruid, gele morgenster, rode klaver, vogelwikke, smalle wikke. Dit mengsel biedt nectarvoorziening (en ook

waardplanten) voor vlinders en zweefvliegen. Tevens draagt een dergelijk bloemrijk grasland bij aan de natuurbeleving van omwonenden.

3.2 GEFASEERD MAAIEN EN PLAATSELIJK OVER LATEN STAAN VAN RIET

Gefaseerd maaien langs de Devel

Langs de Devel in het buitengebied, kan een deel van de aanwezige rietvegetatie jaarlijks blijven overstaan. Gefaseerd beheer is hierbij belangrijk en kan op verschillende manieren worden uitgevoerd. Op grote schaal kan dit plaatsvinden door één zijde van de watergang per jaar te maaien en de andere te laten overstaan, zodat overjarig riet aanwezig blijft. Er kan ook voor gekozen worden om dit gefaseerd beheer niet in een aaneengesloten gebied uit te voeren maar juist zo veel mogelijk variatie te creëren. Dit laatste is echter wel intensief in de uitvoering.

Het in grote oppervlakten laten overstaan van riet is in de bebouwde kom niet wenselijk, bijvoorbeeld vanuit het oogpunt van veiligheid (overzicht spelende kinderen nabij het water). Om deze reden is deze maatregel alleen uitvoerbaar langs de Devel in het buitengebied.

Plaatselijk over laten staan van riet

Oevers van watergangen en andere oppervlaktewateren binnen de bebouwde kom zijn grotendeels beschoeid. Achter de beschoeiing is plaatselijk riet aanwezig. Door bij het maaien van het riet plaatselijk enkele tientallen meters riet over te laten staan, ontstaan mogelijke broedlocaties voor broedvogels als meerkoet en wilde eend. Waar geen oeverbeschoeiing aanwezig is, is het plaatselijk over laten staan van riet voor meerdere diersoorten gunstig (zie tabel 1).

Door aangrenzend aan de overstaande vegetatie ook een grasstrook van een meter (of meer) extensiever te beheren, worden de positieve effecten op de ecologische waarden versterkt (zie ook paragraaf 3.1).



Potentieel toekomstbeeld (ingetekend) van een watergang, waarin plukken riet overstaan en met ruw gras in de bermen (sfeerimpressie; foto niet genomen in Zwijndrecht).

3.3 BEHEERMAATREGELEN HOUTIGE BEPLANTING

Binnen de gemeente bevinden zich enkele parken en sportcomplexen waar meer omvangrijke houtige beplantingen/bosplantsoenen aanwezig zijn. Het gaat om het Develpark, Sportcomplex Noordpark, het sportcomplex aan de noordzijde van Heerjansdam, Algemene Begraafplaats, Park Molenvliet en sportpark Bakenstein. Onderstaand wordt per maatregel een toelichting gegeven. Het op rillen leggen van snoeiafval en het laten staan/liggen van dood hout worden toegepast in alle bovengenoemde gebieden. Daarnaast worden in het Develpark (vanwege de grotere schaal van dit gebied) mantel- en zoomvegetatie ontwikkeld en worden overhoekjes gecreëerd.

Aanleg takkenrillen

Minimaal 50% van het materiaal dat vrij komt in de vorm van snoeihout wordt benut voor het aanleggen van takkenrillen. Een takkenril heeft veelal een langwerpige vorm en is gemiddeld 1 meter breed en hoog. Bij het Develpark, Sportcomplex Noordpark, het sportcomplex in Heerjansdam en de Algemene begraafplaats wordt het snoeihout om praktische reden aan de randen van de beplanting gelegd. Bij het Develpark voorkomt dit tevens dat bezoekers de bosschages inlopen. Vanwege het meer open karakter van het Park Molenvliet, worden takkenrillen hier niet altijd aan de randen gelegd maar worden ze ingezet als verbindend element door deze tussen de verschillende bosschages in te leggen. Ook worden ze neergelegd langs kleine bosjes of bij boomgroepen (zonder onderbeplanting) om deze geschikter te maken als leefgebied.



Foto: Aanleg takkenrillen (impressie)

Dood hout

Het aandeel dood hout in natuurbossen ligt tussen de 10 en 40% van de staande houtvoorraad. Dit geeft een beeld van de natuurlijke verhoudingen. In de parken in Zwijndrecht wordt gestreefd naar een aandeel staand en liggend dood hout, van minimaal 10% (hieronder worden ook de eerder genoemde takkenrillen gerekend). Bij de sportparken en de begraafplaats wordt plaatselijk beoordeeld hoeveel ruimte er is voor het laten staan/liggen van dood hout. Er wordt altijd naar gestreefd om zoveel mogelijk (inheems) hout te laten liggen.

Zowel staand als liggend hout is van belang omdat staand dood hout voor andere niches zorgt dan liggend dood hout. Spechten hakken bijvoorbeeld hun nesten uit in staand dood hout, waarin later ook vleermuizen kunnen verblijven. Mossen en planten zijn vooral gebaat bij liggend dood hout. Ook kwijnende bomen kunnen waardevol zijn, omdat de hierin aanwezige holtes of loslatende schors broed- of schuilplaatsen kunnen bieden aan diverse diersoorten.

Het is belangrijk dat dood hout in verschillende verteringsstadia aanwezig zijn. Van de verschillende verteringsstadia profiteren steeds andere organismen. De aanwezigheid van alle stadia leidt tot een grotere diversiteit. Dik dood hout is daarbij meer waardevol dan dun dood hout, omdat dit langer in het ecosysteem blijft en een geleidelijk veranderend micro-klimaat oplevert. Het is dus van belang dik dood hout altijd te laten liggen.

Er zijn verschillende manieren om meer dood hout te creëren. De voorkeur gaat uit naar het niet oogsten van kwijnende en dode bomen. Als dit onvoldoende dood hout oplevert, kan er voor gekozen worden bomen te ringen. De boom sterft dan en blijft staand achter, waarna deze op natuurlijke wijze verteerd..

Mantel- en zoomvegetatie

Mantel- en zoomvegetaties zijn overgangsv egetaties van dicht bos/beplanting naar open gebied. Dergelijke vegetaties kunnen worden gecreëerd door een extensiever beheer langs opgaande beplantingen, door deze gefaseerd af te zetten / dan wel de bodem langs de beplanting bij grazige vegetaties open te woelen.

Op deze wijze ontstaat meer structuurvariatie. Mantel- en zoomvegetaties herbergen een rijk insectenleven en zijn daardoor aantrekkelijk voor insectenetende vogels en vleermuizen. Ook biedt het schuilgelegen heden voor kleine zoogdieren en vogels.



Foto: boom met spechtholte (vb. langs de Devel)



Foto: mantel- en zoomvegetatie (impressie)

Overhoekjes met ruigtekruidentvegetatie

Overhoekjes met ruigtekruidentvegetatie hebben een vergelijkbaar effect voor biodiversiteit als mantel- en zoomvegetaties, maar zijn veel kleinschaliger. Deze ruigtekruidentvegetaties kunnen in het Develpark worden gerealiseerd door nabij een bosrand/beplantingsrand enkele meters of tientallen meters aan ruigte over te laten staan. Brandnetels zijn belangrijk als waardplant voor opvallende vlindersoorten als kleine vos, dagpauwoog en atalanta. Op zon beschenen delen kunnen ook andere kruiden uitgroeien, die zorgen voor een nectaraanbod voor vlinders.

4 KLEINSCHALIGE INRICHTINGSMAATREGELEN

Naast wijzigingen in het beheer dragen kleinschalige inrichtingsmaatregelen (in het groen) bij aan de biodiversiteit. In onderstaande tabel zijn de belangrijkste kleinschalige maatregelen benoemd inclusief doelsoorten. De maatregelen worden in afzonderlijke paragrafen nader beschreven.

Maatregel	Doelsoorten / -soortgroepen
Aanleg plantvakken voor vlinders en aanplant vlinderstruiken	Algemeen voorkomende vlinders (zoals oranjetipje, klein koolwitje, dagpauwoog), bijen.
Aanplant groepjes houtachtige beplanting & boomweide omvormen naar bosplantsoen	Insecten, (insectenetende) vogels, kleine zoogdieren
Aanleg haag	Kleine zoogdieren, vogels (als schuilgelegenheid, broedplaats)
Versterken bestaande boomstructuur/ realiseren doorlopende boomstructuur	Vleermuizen (gebruik als vliegroute)
Plaatsen oeverzwaluwwand	Oeverzwaluw (broedgelegenheid)
Aanleg natuurvriendelijke oever	Vissen (paaiplaatsen), libellen (larven van libellen beschikken over een leefgebied in de oever en zijn beschermd tegen predatie van grote vissen), vogels (broedgelegenheid)
Aanleg fauna-uittreed-plaats	Landdieren (vooral kleine zoogdieren), jonge watervogels (waaronder kuikens wilde eend)
Ophangen vleermuiskasten	Vleermuizen (verblijfplaats)
Tijdelijke natuur	Alle soortgroepen

Tabel 2: overzicht kleinschalige inrichtingsmaatregelen en doelsoorten-/ soortgroepen

4.1 AANLEG PLANTVAKKEN VOOR VLINDERS & AANPLANT VLINDERSTRUIKEN

Gazons kunnen aantrekkelijker gemaakt worden voor vlinders door hierin plantvakken aan te leggen, met diverse planten die nectar kunnen bieden van de lente tot de herfst. Dit vergroot de structuurvariatie waardoor meer microklimaat ontstaat. Hier profiteren veel insecten van. Ook geeft dit een visueel aantrekkelijk beeld.

Bij de aanleg van de plantvakken kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een combinatie van vaste planten als damatsbloem (waardplant voor o.a. oranjetipje en klein koolwitje), hemelsleutel (waardplant voor o.a. dagpauwoog) en herfstaster. Ook kunnen (laagblijvende) vlinderstruiken in plantvakken worden toegepast.



Foto: Atalanta op vlinderstruik

Plaatselijk kunnen ook grotere vlinderstruiken solitair of in groepjes worden aangeplant. Een vlinderstruik (Buddleja) bevat veel nectar en is behalve voor vlinders ook aantrekkelijk voor bijen.

4.2 AANPLANT (GROEPJES) HOUTIGE BEPLANTING EN OMVORMEN NAAR BOSPLANTSOEN

Houtachtige beplanting en bosplantsoen kunnen van meerwaarde zijn in het leefgebied van verschillende diersoorten. Op de kaart is een onderscheidt gemaakt in het omvormen van boomweiden naar bosplantsoen (grootschalige maatregel) en het aanplanten van (groepjes) houtachtige beplanting (meer kleinschalige maatregel). Hierbij wordt uitsluitend gebruik gemaakt van inheems plantmateriaal.

Optimaal is een combinatie van plantsoorten:

- met een voorjaarsbloesem. Dit levert nectarvoorziening voor insecten. Veel insecten is weer aantrekkelijk voor insectenetende vogels. Voorbeelden zijn meidoorn, sleedoorn, wilgen (katjes), hazelaar (katjes).
- met bessen in het najaar (voor vogels) en nectarvoorziening in het najaar. Voorbeelden zijn klimop, gelderse roos, wilde lijsterbes.
- met eetbare zaden of noten, voor bijvoorbeeld muizen. Voorbeelden zijn hazelaar, meidoorn, eik, beuk.
- Die wintergroen zijn en kunnen dienen als beschutting en slaapplek voor vogels (waaronder huismus). Voorbeelden zijn klimop en hulst.

4.3 AANLEG HAAG

Net als een grasstrook kan ook een haag dienen als verbindend element voor fauna. Voor het aanleggen van een haag is (ten opzichte van andere maatregelen) relatief weinig ruimte nodig. Deze maatregel kan daarom uitkomst bieden voor het verbinden van groengebieden of houtachtige structuren, die vanwege de beperkte ruimte lastig met elkaar te verbinden zijn.

Daarnaast functioneert een haag als schuilplaats voor diverse soorten (zie tabel 2). Zo is bijvoorbeeld in de Buizerdstraat een haag voorgesteld met daarlangs een strook extensief te maaien gras, dat foerageergebied en schuilplaats oplevert voor een soort als de huismus.

Afhankelijk van de ruimte die beschikbaar is en de gewenste uitstraling, kan gekozen worden voor een geschoren haag of vrijuitgroeende haag. Vrij uitgroeende hagen zijn robuuster en zijn daarom meer waardevol. Op de meeste locaties zal echter vanwege de stedelijke omgeving en de beperkte ruimte de keuze uitgaan naar een geschoren haag.

4.4 VERSTERKEN BESTAANDE BOOMSTRUCTUUR/ REALISEREN DOORLOPENDE BOOMSTRUCTUUR

Vleermuizen zijn erg afhankelijk van doorlopende lijnvormige elementen, waaronder boomstructuren. In de gemeente komen plaatselijk dergelijke waardevolle boomstructuren voor die een vliegroute (voor vleermuizen) kunnen vormen, van foerageergebied in het buitengebied naar verblijfplaatsen in de bebouwde kom. In sommige gevallen zijn 'gaten' in deze boomstructuren ontstaan doordat bijvoorbeeld bomen zijn weggevallen. Belangrijk is

om deze gaten weer op te vullen. Bij een gat groter dan 20 meter tussen boomkruinen wordt een boomstructuur namelijk minder geschikt als vleermuisroute.

Ook is het plaatselijk zinvol om bestaande boomstructuren te verlengen (of grotere gaten op te vullen) en zodoende een gedeeltelijk nieuwe doorlopende boomstructuur te realiseren, waar dit bijdraagt aan een betere verbinding tussen foerageergebied in het buitengebied en mogelijke verblijfplaatsen in de bebouwde kom. Belangrijk hierbij is dat gebruik wordt gemaakt van boomsoorten die aansluiten op de huidige structuren, waarbij wel altijd gekozen moet worden voor inheemse soorten.

4.5 PLAATSEN OEVERZWALUWWAND

De oeverwaluw is een broedvogel van pionierssituaties. Veelal wordt gebruik gemaakt van een gronddepot of een kale oeverwand, waarin de vogels een holte graven die als nestplaats wordt gebruikt. De nestplaatsen variëren jaarlijks, omdat in natuurlijke situaties dergelijke nestplaatsen maar tijdelijk voorkomen.

Om de vogels in de gemeente Zwijndrecht een vaste plek te geven, is voorgesteld een kunstmatige oeverwaluw aan te leggen langs de Devel in het buitengebied. In het buitengebied hebben de vogels voldoende ruimte om te foerageren, zowel boven de Devel als in de aangrenzende agrarische percelen en in het natuurgebied de Kijfhoek. Hier worden nu al regelmatig oeverwaluwen waargenomen. De kans is daarom groot dat de oeverwaluw in gebruik zal worden genomen.

Omdat weinig beschutting aanwezig is langs de Devel en geen overhangende takken aanwezig zijn, is deze omgeving niet geschikt om (in plaats van een oeverwaluw) bijvoorbeeld een ijsvogelwand te plaatsen.

4.6 AANLEG NATUURVRIENDELIJKE OEVER

In de gemeente is het overgrote deel van de oevers beschoeid. Dergelijke oevers bezitten nauwelijks tot geen natuurwaarden, omdat geschikt leefgebied simpelweg ontbreekt. Er kan geen uitgebreide vegetatie ontstaan en in het water gevallen dieren kunnen het water niet meer verlaten en verdrinken.

Natuurvriendelijke oevers ontstaan door het verwijderen van oeverbeschoeiing en het aanleggen van een flauw talud (verhouding minimaal 1:3 meter), waarin oevervegetatie zich spontaan kan ontwikkelen. Hiertoe wordt de Devel aan de oever verondiept, met zand afkomstig uit de droge talud. Deze oevers vormen een geschikt habitat voor vissen (als paaipplaats), libellen en broedvogels.

4.7 AANLEG FAUNA-UITTRED-PLAATS

Aanvullend op het onderdeel gefaseerd maaien en plaatselijk laten overstaan van riet (zie paragraaf 3.2), kunnen zogenaamde fauna uittreedplaatsen ook een bijdrage leveren aan het redden van in het water gevallen dieren van een verdrinkingsdood. Dit geldt voor landdieren, maar ook voor kuikens van bijvoorbeeld wilde eend. Zij hebben zo de kans om het land op te klimmen. Dit maakt nabijgelegen oppervlaktewateren meer geschikt als broedgebied voor watervogels.

Deze fauna-uittreedplaatsen worden op de natuurkansenkaart voorgesteld op plaatsen waar in de omgeving “relatief” veel groen aanwezig en waar de verkeersdruk beperkt is. Hierbij is het van belang dat de fauna-uittreed-plaats wordt aangelegd aan de minst drukke verkeerszijde (zoals ook aangegeven op de kaart).

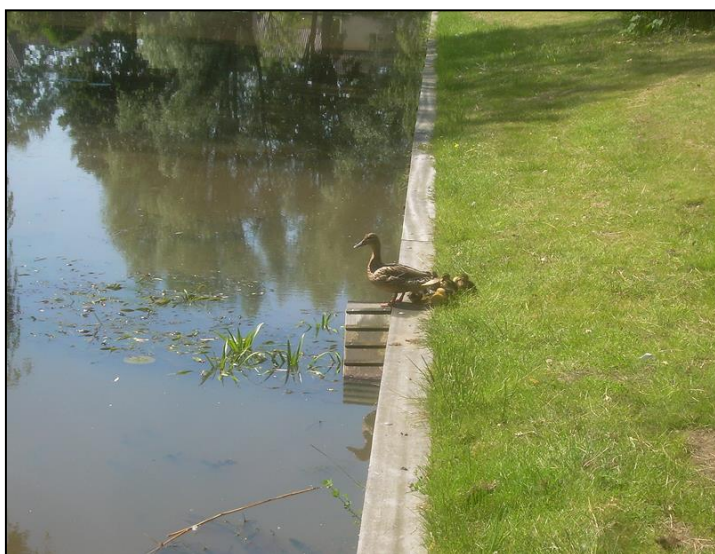


Foto: Familie wilde eend bij uittreedpassage.

4.8 OPHANGEN VLEERMUISKASTEN

Het Develpark vormt bij uitstek een geschikt leefgebied voor vleermuizen, er is veel variatie aanwezig tussen bosplantsoen, grasvelden en open water. Waterrijke gebieden herbergen een grote insectenrijkdom (muggen, etc.) en dat vormt het stapelvoedsel van vleermuizen. Omdat natuurlijke boomholten ontbreken, moeten de vleermuizen van elders komen. Door het ophangen van vleermuiskasten, worden voor de dieren mogelijkheden aangeboden om zich te vestigen. Vleermuiskasten zijn in verschillende typen te verkrijgen. Het beste kan gekozen worden voor stevige en duurzame kasten, zoals 'Vleermuizen plat model type 1FF'. Deze kasten zijn tevens onderhoudsvrij.

Op lange termijn zullen de bomen in het Develbos verder uitgroeien en zullen er holten in bomen ontstaan. Het is van belang deze bomen te behouden, omdat deze holten dan kunnen dienen als natuurlijke verblijfplaats voor vleermuizen.

4.9 TIJDELIJKE NATUUR

Net zoals in andere gemeenten, bevinden zich ook binnen de gemeente Zwijndrecht braakliggende percelen die tijdelijk niet worden gebruikt en in afwachting zijn op een definitieve inrichting. Vaak wordt voorkomen dat flora en fauna kan profiteren van deze terreinen, uit angst voor conflicten met de Flora- en faunawetgeving. Tegenwoordig is het mogelijk een ontheffing aan te vragen voor het toelaten van tijdelijke natuur. Op deze manier kunnen vogels, vlinders en andere soortgroepen profiteren van het tijdelijk aanwezige leefgebied dat een aanvulling vormt op de huidige verspreiding. Deze braakliggende terreinen kunnen eveneens fungeren als een tijdelijke stapsteen tussen verschillende leefgebieden van soorten.

5 OVERIGE KANSEN T.B.V. BIODIVERSITEIT

De kern van Zwijndrecht is sterk verstedelijkt en bevat relatief weinig groengebieden. De natuurkansenkaart is er vooral op gericht om de beperkte groene ruimten in eigendom van de gemeente, een ecologische impuls te geven.

5.1 KANSEN OP PARTICULIERE GRONDEN

Stimuleren vrijwillige bijdrage aan biodiversiteit

Vanwege het verstedelijkte karakter, is het van grote toegevoegde waarde om ook kansen te zoeken en te benutten op gronden van particulieren. Zo kan gedacht worden aan het stimuleren van groene terreinafscheidingen. Een ander idee is het open houden van ruimten onder schuttingen zodat kleine zoogdieren (zoals egel) hier onderdoor kunnen kruipen en particuliere tuinen dus kunnen gebruiken als leefgebied. Ook het stimuleren van gevelbeplanting en het vervangen van grind/stenen in tuinen door inheemse beplanting draagt bij aan de biodiversiteit.

Door bewoners voor te lichten over de mogelijkheden waarop zij een bijdrage kunnen leveren, kunnen kansen op particuliere gronden worden gecreëerd en benut. Ook is het mogelijk inwoners via een wedstrijd te stimuleren hun tuin (of geveltuin) anders in te richten: "wie heeft de mooiste/meest ecologische (gevel)tuin van het jaar". Een stimulans hierbij kan zijn dat particulieren inheemse bloemrijke of besdragende planten gratis (of tegen een flinke korting) af kunnen halen bij de gemeente.

Monitoring van maatregelen met vrijwilligers

Om draagvlak te ontwikkelen voor biodiversiteit, is het mogelijk het effect van de maatregelen te monitoren met vrijwilligers in samenwerking met natuurorganisaties. Dit levert de gemeente tevens inzicht in de (tussentijdse) resultaten van de maatregelen.

Bouwvergunningen

In Zwijndrecht kunnen doelgericht kansen worden gecreëerd voor gebouwbewonende soorten, door gebouwen hiervoor meer geschikt te maken. Dit kan bijvoorbeeld door bij het afgeven van bouwvergunningen te vereisen dat (in specifieke gebieden) voorzieningen voor gebouwbewonende soorten worden getroffen. Het kan bijvoorbeeld gaan om het geschikt en toegankelijk maken van de spouw of het realiseren van inbouwkasten. Op de website van de Zoogdierverseniging is een brochure "Vleermuisvriendelijk Bouwen" te downloaden waarin diverse mogelijkheden worden omschreven.

Locaties waar het zinvol is om dergelijke eisen te stellen zijn langs de Devel (die waarschijnlijk gebruikt wordt als vliegroute), rond het Develpark en de Algemene Begraafplaats (die geschikt foerageergebied vormen) en langs de Laan van Walburg (die bij het doortrekken van de boomstructuur geschikt is als vliegroute van bebouwde kom naar het buitengebied).

5.2 AFSTEMMING MET OVERIGE BEHEERDERS

Gericht (ecologisch) bermbeheer

Met name langs de Onderdijkse Rijweg, Ringeldijk, Lindtsedijk en Lindtsebenendijk bevinden zich brede bermen. Parallel aan deze wegen bevinden zich mogelijkheden voor gericht bermbeheer door jaarlijks een strook van circa 1-3 meter parallel aan de weg over te laten staan. Het ene jaar wordt één strook slechts eenmaal gemaaid (en afgevoerd), en het andere jaar een strook parallel aan de overstaande strook. Door dit maaibeheer zal geen tot nauwelijks houtige opslag ontstaan (in elk geval niet zodanig dat maaien onmogelijk wordt), maar ontstaan toch voldoende schuilplekken (graspollen) en foerageermogelijkheden voor diverse soorten (insecten, nectarplanten, etc.). Aan de noordzijde van Zwijndrecht kunnen deze bermen bijdragen aan de verbinding tussen de percelen van het Buitengebied/Sophiapolder en sportveldencomplex Noordpark/Galgeplaat. Momenteel is deze al aanwezig door de braakliggende terreinen aan de kanaalzijde. Deze worden echter op termijn volgebouwd.

De bermen alhier zijn voor een groot deel in eigendom van het Waterschap. Om het bovenstaande in gang te zetten is daarom wel afstemming nodig tussen de gemeente en het Waterschap.

Potentiële doelsoorten:

- Planten; wilde marjolein komt voor in de directe omgeving (braakliggende terreinen ter hoogte van Ringdijk).
- Vlinders; Soorten als argusvlinder, groot dikkopje en dagpauwoog komen momenteel voor in de gemeente. Voor deze soorten liggen kansen.
- Sprinkhanen; soorten als sikkelsprinkhaan en gouden sprinkhaan komen voor in de gemeente.
- Kleine soorten zoogdieren: egel, wezel, etc.

Boomstructuur Laan van Walburg

Langs de Laan van Walburg in Zwijndrecht bevinden zich enkele bomenrijen. Deze kunnen dienen als vliegroute voor vleermuizen en na het versterken van deze structuur een verbinding gaan vormen tussen geschikte verblijfplaatsen in de bebouwde kom (in gebouwen) en geschikt foerageergebied (in het buitengebied). Om deze verbinding geheel te kunnen realiseren is overleg met gemeente Hendrik Ido Ambacht nodig, zodat deze boomstructuur ook in deze gemeente kan worden doorgetrokken.